

Verslag ontwikkeling Herfstschroeforchis op de Hompelvoet in 2017

Zoals gewoonlijk een kort verslagje over de stand van de Herfstschroeforchis.

Weersomstandigheden

Droge winter, een extreem droog voorjaar, in juli geregeld een bui (wel minder neerslag dan gemiddeld)

Beheer

Het gedeelte waar de Herfstschroeforchis groeit tussen oprukkende kruipwilgvelden, wordt al een aantal jaren in juli voor het verschijnen van de Herfstschroeforchis in augustus gemaaid. Omdat de kruipwilg steeds hoger en dichter wordt is er dit jaar gehooïd, in voorgaande jaren werd er alleen geklepeld. Het maaien was aan de late kant (31 juli) en in de daarop volgende dagen is het maaisel op randen gereden, geperst en afgevoerd.

Tijdens de werkzaamheden werd de eerste bloeiaar van Herfstschroeforchis al waar genomen.

Omdat de Herfstschroeforchis juist groeit in de meest begraasde gebieden met een zeer korte vegetatie, is het van belang om de begrazing in de periode van bloei en zaadzetting te verlagen. Door het open stellen van het tijdelijk niet begraasde deel (half april-begin augustus) wordt gewoonlijk de druk van de ketel gehaald: het vee graast dan wat minder in de met Herfstschroeforchis begroeide gebieden. Niettemin verdwijnt een aanzienlijk deel van de bloeiaaren voordat er zaad kan worden verspreid,, wat overigens weinig invloed op de populatie lijkt te hebben.

Verschijnen bloeiaaren

Op 5 augustus waren er al vele 100-en tot 1000-en bloeiaaren zichtbaar, maar dat was niet overal het geval. In de droge weinig begraasde begroeiing nabij de Westvijver was nog niets te zien. Ook in het gehooïde deel stonden opvallend weinig exemplaren vergeleken met aangrenzend gebied waar niet gemaaid was of waar een reepje door oneffenheid in het terrein niet was meegenomen. Hoewel hier in latere instantie nog wel wat exemplaren opkwamen, bleef het verschil wel een factor 10 groot. Waarschijnlijk is de nog ondergrondse (en deels al boven de grond komende) aanleg van veel bloeiaaren door berijding en de tanden van zonnewiel en pers beschadigd. Bij hooien wordt vier keer zoveel en deels met zwaarder materiaal over een terrein gereden dan met klepelen. Op een rijspoor waar niet gemaaid was, stonden ook veel minder bloemen.

Dit was een duidelijk leermoment met consequenties voor het toekomstig beheer:

Telling

Het tellen door alle bloeiende planten te markeren met een kokkelschelpje blijft sinds de sterke toename in 2015 beperkt tot de vaste proefvlakken. Maar zelfs dat, bleek dit jaar onbegonnen werk. Toen bij Hoekje Schor, het proefvlak met de meeste herfstschroeforchissen, 13.000 schelpjes waren weggelegd, is het resterende deel meer schattend geteld. Andere proefvlakken werden wel volledig met schelpjes geteld (Westzijde Delingsdijk: 3000) of grotendeels (Oostvijver: 2300 van 3100), of alleen geschat (hoekje Morinellenvlak: 6000). Het schattend tellen gebeurt door in smalle banen (3-5 meter breed) over het terrein heen en weer te lopen, waarbij de banen met piketten gemarkeerd worden. Op die manier is ook het deel van het gebied buiten de proefvlakken geteld. Het gedeelte dat gehooïd was, is buiten de telling gebleven, ook het proefvlak stuifrug Ganzewei is vanwege de effecten van het hooibeheer niet meegenomen (niet representatief).

Niet eerder stond de Ganzewei zo vol met Herfstschroeforchis: hele vlaktes vol met bloeiaren alsof het Kamgras was! De omstandigheden op de Hompelvoet voor deze soort zijn kennelijk bijzonder gunstig en komen grootschalig voor. Daarnaast zal een relatief groot deel van de populatie in bloei zijn gekomen vanwege een zonnige herfst, gevolgd door een vrij droge winter en een bijzonder droog voorjaar. Omdat de Herfstschroeforchis vanaf eind april ondergronds gaat hadden ze van die extreme droogte weinig last. Gedurende het zonnige winterhalfjaar hebben de rozetten veel voedingsstoffen kunnen opslaan en de regen in juli zorgde voor een goede ontwikkeling van de bloeiaren.

Ondanks de negatieve effecten op het gehooïde deel komt het totaal voor de Hompelvoet op het onwaarschijnlijk hoge aantal van circa 125.000 bloeiende planten! Hectare-vakken met meer dan 22.000 exemplaren stuwden het aantal flink omhoog. Op veel plaatsen vormt de Herfstschroeforchis dan ook een wezenlijk onderdeel van de vegetatie, waarbij het bedekkingspercentage wanneer straks al rozetten zijn verschenen – ook van de niet bloeiende individuen – wel eens boven de 10% zou kunnen liggen.

Verspreiding

Was er vorig jaar geen sprake van duidelijke gebiedsuitbreiding, dit jaar kon er weer een aantal hectare-vakken waar de soort voor het eerst is waargenomen aan het areaal worden toegevoegd. Overigens gaat het daarbij altijd om lage aantallen. De grootste toename bestaat uit verdere verspreiding in reeds bezette ha-hokken en vooral uit verdichting van de bestaande populaties. Hoe snel dat kan gaan laat het verloop van de aantallen in hoekje Schor zien (tabel). Wanneer een populatie in vier jaar tijd van 330 naar 15.500 bloeiende individuen gaat, kun je wel van een explosie spreken.

Het voorkomen is duidelijk gebonden aan vegetaties die vrijwel het hele jaar kort gegraasd zijn. Echter, met het oprukken van velden Knoopkruid, Gewone kruisdistel, Sint Janskruid, Peen, Duizendblad, Zilver schoon en Kruiwilg zal het beschikbare oppervlak in de toekomst aanzienlijk afnemen.

Bestuiving

Bloembezoek door Tuinhommel en Akkerhommel werd geregeld waargenomen. Tuinhommels zijn daarbij iets bloemvaster dan Akkerhommels, die makkelijk switchen naar Gewone brunel, Stijve ogentroost, Rode klaver of Gewone rolklaver. Mogelijk bieden deze planten meer nectar dan Herfstschroeforchis.

Behalve Herfstschroeforchis, staat de Hompelvoet nu ook vol met Parnassia, Slanke gentiaan en kleurige Zwartwordende wasplaat. Eind augustus zal de bloei van Herfstschroeforchis helemaal over zijn en zie je de nog aanwezige arendoor hun onopvallendheid zo over het hoofd.

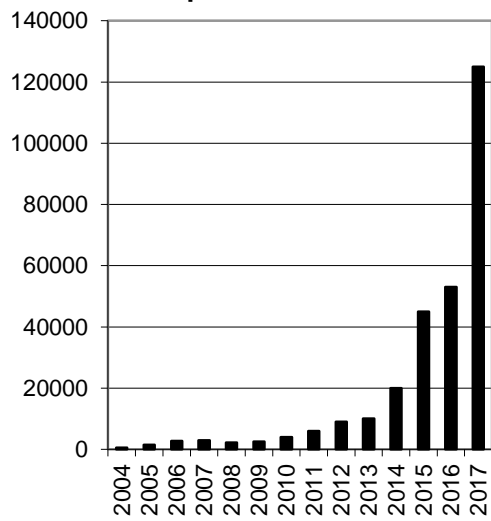
Aantal bloeiende exemplaren Herfstschroeforchis
(bij 1e telling) op 5 proefvlakken.

proefvlak / jaar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
hoekje Schor	120	144	330	1500	3700	5000	15.500
stuifrug Ganzewei	272	760	666	1500	2700	3200	n.g
westzijde Delingsdijk	275	291	282	880	1800	1800	3000
oost van Oostvijver	55	30	40	135	750	1400	3100
hoekje Morinellenvlak	350	450	670	1500	2800	2500	6000
Totaal	1072	1675	1988	5515	11750	13900	27.600+

Herfstschoeferchis in de Ganzewei, Hompelvoet 14-08-2017

Herfstschoeferchis Hompelvoet

Aantalsontwikkeling Herfstschoeferchis op de Hompelvoet sinds de eerste vondst in 2004.

Herfstschoeferchis (met Strandduizendguldenkruid) op het Morinellenvlak, Hompelvoet 12-08-2017

